

dr Zbigniew Pawlak
zpawlak@zpawlak.com.pl

Szkoła Główna Handlowa w Warszawie

dr Andrzej Smoleń
ansmolen@poczta.onet.pl

Akademia Wychowania Fizycznego Józefa Piłsudskiego w Warszawie

<http://dx.doi.org/10.16926/fisasit.15>

Uwarunkowania prawne działalności zawodowych klubów sportowych w Polsce*

Streszczenie

Celem pracy było zidentyfikowanie podstawowych regulacji prawnych działalności zawodowych klubów sportowych w Polsce. Z uwagi na zmienność norm prawa krajowego wyróżniono cztery charakterystyczne okresy w działalności zawodowych klubów: okres I (lata 1989–1995), w którym wspomniane podmioty prowadziły działalność na podstawie przepisów Kodeksu handlowego z 1934 r.; okres II (luty 1996–sierpień 2005), w którym szczególną formę prawną sportowych spółek akcyjnych regulowała Ustawa z 18.01 1996 r. o kulturze fizycznej; okres III (wrzesień 2005–październik 2010), w którym zostały uchylone szczególne regulacje prawne dotyczące sportowych spółek akcyjnych, okres IV (od października 2010 r.), w którym po wejściu w życie Ustawy o sporcie zrezygnowano z wyraźnego podziału sportu na sport kwalifikowany i niekwalifikowany.

Stwierdzono ponadto, że najsilniejszy i bezpośredni wpływ na działalność zawodowych klubów sportowych w Polsce mają normy polskiego prawa sportowego tworzone na podstawie międzynarodowego prawa sportowego.

Słowa kluczowe: sport, regulacje prawne, zawodowe kluby sportowe

Wstęp

Prawo sportowe zawiera regulacje dotyczące sportu jako dziedziny życia oraz organizacji sportowych. Sport stanowi względnie autonomiczną sferę życia społecznego, która wytworzyła własne normy, instytucje i organizacje. Na uwarunko-

* Niniejsza praca powstała w ramach realizacji badań statutowych (Ds. -193) „Zarządzanie klubami sportowymi w Polsce” finansowanych przez Ministerstwo Nauki i Szkolnictwa Wyższego.

wania prawne działania klubów sportowych składa się system norm ogólnego prawa międzynarodowego i krajowego oraz norm sportowego prawa międzynarodowego i sportowego prawa krajowego, wyznaczających właściwe sposoby działania osób fizycznych, prawnych i jednostek organizacyjnych niemających osobowości prawnej działających w sporcie.

Na ogólne pierwotne (stanowione) prawo międzynarodowe składają się Pakty Praw Organizacji Narodów Zjednoczonych, konwencje i rekomendacje agend ONZ, a także traktaty, rozporządzenia, dyrektywy i zalecenia dla państw członkowskich Unii Europejskiej. Do aktów prawa wtórnego międzynarodowego należy zaliczyć w szczególności umowy międzynarodowe. Z uwagi na autonomiczny charakter sportu, jako formy aktywności społecznej, ogólne prawo międzynarodowe nie poświęca sportowi specjalnej uwagi. Organizacje sportowe są jednak zobligowane do przestrzegania ogólnego prawa międzynarodowego, tak samo jak organizacje: administracyjne, kulturalne, naukowe i inne.

Na ogólne prawo krajowe składają się Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej, inne ustawy oraz akty wykonawcze.

Profesjonalizacja, komercjalizacja i medializacja sportu w Polsce zrodziła wiele problemów natury prawnej związanych z działalnością zawodowych klubów sportowych.

Celem pracy było rozpoznanie najważniejszych problemów prawnych działalności zawodowych klubów sportowych podnoszonych w literaturze naukowej oraz zidentyfikowanie podstawowych regulacji prawnych działalności zawodowych klubów sportowych w Polsce. Materiałem badawczym były najważniejsze przepisy prawa międzynarodowego i krajowego mające zastosowanie w obszarze sportu zawodowego.

Prawne problemy działalności zawodowych klubów sportowych w literaturze naukowej

Odpowiedzią na problemy prawne w sporcie, zwłaszcza w sporcie zawodowym było powołanie do życia w roku 1990 Polskiego Towarzystwa Prawa Sportowego, które zorganizowało kilkanaście interesujących konferencji naukowych. Owocem tych konferencji było kilkanaście publikacji naukowych¹.

¹ Zob. A. Szwarz (red.), *Prawne problemy transferu w piłce nożnej w Polsce i Republice Federalnej Niemiec*, Polskie Towarzystwo Prawa Sportowego, seria wydawnicza „Sport i prawo” 1991, nr 1; A. Szwarz (red.), *Prawne problemy doping w sporcie*, Polskie Towarzystwo Prawa Sportowego, seria wydawnicza „Sport i prawo” 1992, nr 2; A. Szwarz (red.), *Status prawny polskich klubów i związków sportowych*, Polskie Towarzystwo Prawa Sportowego, seria wydawnicza „Sport i prawo” 2000, nr 7; A. Szwarz (red.), *Odpowiedzialność dyscyplinarna w sporcie*, Polskie Towarzystwo Prawa Sportowego, seria wydawnicza „Sport i prawo” 2001, nr 9; A. Szwarz (red.), *Tzw. sprawa Bosmana z polskiej perspektywy*, seria wydawnicza „Sport i prawo” 2006, nr 10; A. Szwarz (red.),

Autorzy publikacji naukowych zajmujący się prawnymi aspektami działalności zawodowych klubów sportowych koncentrują najczęściej swoje zainteresowania wokół takich zagadnień jak: status prawny klubów, status zawodników profesjonalnych, status prawny polskich związków sportowych, prawne podstawy działalności lig zawodowych, zasady sprzedaży praw do transmisji z imprez sportowych, transfery w sporcie, podstawy prawne zatrudniania sportowców i trenerów w kraju i za granicą.

Na temat statusu zawodowych klubów sportowych wypowiedzieli się m.in. A. Szwarc i A. Koch². Zauważono, że zawodowe kluby sportowe w formie spółek akcyjnych mogą być tworzone dla celów innych niż tylko prowadzenie działalności zarobkowej³. Status prawny sportowców był przedmiotem rozważań uczestników konferencji zorganizowanej przez Polskie Towarzystwo Prawa Sportowego. Najlepsze wystąpienia zostały opublikowane w książce przygotowanej pod red. A. Kijowskiego⁴. Postulat, aby do zawodników profesjonalnych włączyć obok osób, które podpisują umowę o pracę lub umowę cywilnoprawną także zawodników będących przedsiębiorcami w rozumieniu Ustawy o działalności gospodarczej, został podniesiony na Kongresie „Unia Europejska i sport: wspieranie dialogu społecznego w europejskim piłkarstwie zawodowym”. Propozycję wzmacniano argumentem, że szereg zawodników w sportach indywidualnych i „mieszanych” jest już takimi przedsiębiorcami⁵.

W okresie prac nad Ustawą o sporcie kwalifikowanym z roku 2005 przedmiotem rozważań był status prawny polskich związków sportowych. W projekcie rządowym tej ustawy zgłoszonym do Sejmu był zapis, że związki sportowe będą mogły funkcjonować jako spółki z o.o. lub spółki akcyjne. Posłowie odrzucili jednak

Unia Europejska i sport, seria wydawnicza „Sport i prawo” 2006b, nr 11; A. Szwarc (red.), *Korupcja w sporcie*, seria wydawnicza „Sport i prawo” 2008, nr 12; A. Szwarc (red.), *Ustawa o sporcie*, seria wydawnicza „Sport i prawo” 2011, nr 13; A. Szwarc (red.), *Prawne problemy sportu żużlowego*, „Sport i prawo” 2011, nr 14; A. Szwarc (red.), *Prawne problemy sportu piłkarskiego. Legal problems of football sport. Rechtsprobleme des Fußballsports*, „Sport i prawo” 2013, nr 15; A. Kijowski (red.), *Prawne problemy sportu zawodowego*, Polskie Towarzystwo Prawa Sportowego, seria wydawnicza „Sport i prawo” 1995, nr 3; A. Kijowski (red.), *Status prawny sportowców*, Polskie Towarzystwo Prawa Sportowego, seria wydawnicza „Sport i prawo” 2001, nr 8; A. Wąsiewicz (red.): *Ubezpieczenia w sporcie*, Polskie Towarzystwo Prawa Sportowego, seria wydawnicza „Prawo i sport”, 1996, nr 5; M. Kępiński (red.), *Sport i media – problemy prawne*, Polskie Towarzystwo Prawa Sportowego, seria wydawnicza „Prawo i sport” 1997, nr 6.

² Zob. A. Szwarc, *Status prawny polskich klubów i związków sportowych*, w: Kongres Sportu Polskiego. Materiały Kongresowe, Instytut Sportu, Warszawa 1998; A. Koch, *Status prawny sportowej spółki akcyjnej*, [w:] A. Szwarc (red.), *Status prawny polskich klubów i związków sportowych*, PTPS, seria „Sport i Prawo”, Wydawnictwo Poznańskie, Poznań.

³ Zob. Z. Sieja, *Formy organizacyjno-prawne instytucji sportowej*, [w:] K. Perechuda (red.), *Zarządzanie firmą sportową*, Wydawnictwo „Leopoldium” Fundacji dla Uniwersytetu Wrocławskiego, Wrocław 1999, s. 32.

⁴ Zob. A. Kijowski (red.), *Status prawny sportowców...*

⁵ Zob. M. Stopczyński, *Kongresy. Konferencje. Unia Europejska i sport: wspieranie dialogu społecznego w europejskim piłkarstwie zawodowym*, „Sport Wyczynowy” 2004, nr 3–4.

ten zapis, nie chcąc zrywać z ponad 100-letnią historią i dorobkiem stowarzyszeniowego ruchu sportowego w Polsce.

Powołanie do życia lig zawodowych w Polsce w kilku dyscyplinach sportu unaczniło potrzebę poszukiwania racjonalnych rozwiązań prawnych umożliwiające skuteczne zarządzanie rozgrywkami ligowymi, w tym warunków uczestnictwa klubów, nabywanie udziałów w lidze, możliwości wykupywania miejsc przez kluby posiadające licencje, ale niespełniające innych wymogów uczestnictwa w lidze⁶.

Szereg problemów natury prawnej pojawiło się w następstwie powstania rynku praw do transmisji widowisk sportowych. Zauważono, że rynek praw do transmisji widowisk sportowych jest zdominowany przez międzynarodowe federacje sportowe. Podkreślano, że zawierane przez nie porozumienia często stoją w sprzeczności z założeniami wspólnotowego prawa konkurencji. Rozważano także, w jakim zakresie kluby powinny posiadać możliwość samodzielnego dysponowania pewną kategorią praw do transmisji⁷.

Na temat transferów w sporcie, zwłaszcza w piłce nożnej, istnieje bardzo bogata literatura fachowa zwłaszcza w języku niemieckim. Ich dopuszczalność w świetle prawa pracy oraz odniesień do prawa konstytucyjnego od wielu lat wzbudzała szereg kontrowersji⁸. Transfery, według R. Panfila, odgrywają bardzo ważną rolę w realizacji podstawowych zadań klubów na drodze stosowania różnych strategii. Zawodnicy uprawiający piłkę nożną, aby uczestniczyć w rozgrywkach, muszą respektować uregulowania transferowe w tym zakresie ustalone przez monopolistyczne organizacje zarządzające systemami rozgrywek⁹. Transfery mają miejsce na rynku transferowym, który w przypadku piłki nożnej jest rynkiem międzynarodowym, niekiedy wręcz globalnym¹⁰. Problemy transferów w sporcie są ściśle związane z prawnymi problemami zatrudniania zawodników (polskich i zagranicznych).

Zawodnicy i trenerzy w klubach mogą być zatrudniani nie tylko w formie umowy o świadczenie usług pracowniczych lub umowy zlecenia, ale niekiedy też, po spełnieniu pewnych warunków, w formie umów o dzieło¹¹. Przy zawieraniu umów pomiędzy klubami a zawodnikami i trenerami pojawia się szereg kontro-

⁶ Zob. W. Cajselski, *Prawne podstawy działalności ligi zawodowej na przykładzie sportu żużlowego*, „Sport Wyczynowy” 2008, nr 4–6.

⁷ Zob. R. Piechota, *Prawa do transmisji widowisk sportowych – zarys problemu*, „Sport Wyczynowy” 2006, nr 5–6.

⁸ Zob. W. Arens, *Transfer w piłce nożnej w świetle niemieckiego prawa pracy i konstytucyjnego*, [w:] A.J. Szwarc, *Prawne problemy transferu...*; L. Silance, *Transfer klubowy a prawo do wolności*, „Sport Wyczynowy” 1992, nr 9–10.

⁹ R. Panfil, *Zarządzanie przedsiębiorczością w instytucji sportowej*, [w:] K. Perechuda (red.), *Zarządzanie...*, s. 130.

¹⁰ Zob. J. Jessel, P. Mendelewitsch, *Futbolowy biznes bez maski*, Wydawnictwo Studio Emka, Warszawa 2008.

¹¹ Zob. M. Stopczyński, *Zatrudnianie trenerów – formy prawne a interesy stron*, „Sport Wyczynowy” 2004, nr 1–2.

wersji wynikających z rozbieżnych interesów poszczególnych stron. Zawodnikom i trenerom zależy na stabilizacji i pewności zatrudnienia, pracodawcom zaś na kontroli procesu szkolenia i ocenie jego skutków. Osoby zatrudniane w klubach o statusie spółek akcyjnych (na podstawie umowy o pracę albo umów cywilnoprawnych) mogą być jednocześnie jej akcjonariuszami. Kapitałowe zaangażowanie zawodników czy trenerów w spółkę prowadzi do zmiany ich statusów – ze statusu pracowników w status współwłaścicieli¹².

Aktualnie obowiązująca Ustawa o sporcie z 25 czerwca 2010 r. stanowi regulację kompleksową, „łączącą w sobie elementy należące do sfery prawa prywatnego (cywilnego) i publicznego (administracyjnego, finansowego, karnego) i z założenia obejmuje całokształt problematyki prawnej sportu”¹³.

Złożoność problematyki w obszarze prawa sportowego wskazuje wyraźnie na konieczność przedstawiania zagadnień prawnych z zakresu prawa sportowego w sposób kompleksowy i usystematyzowany¹⁴. Doświadczenia praktyczne wskazują ponadto, że w dziedzinie sportu coraz większe znaczenie w rozstrzyganiu konkretnych spraw będą posiadać pogłębione studia poszczególnych przypadków¹⁵.

Normy prawa międzynarodowego mające wpływ na działalność zawodowych klubów sportowych w Polsce

W systemie organizacji sportu we współczesnym świecie wyróżnić można: zawodników zrzeszonych w klubach sportowych, kluby sportowe, które są zrzeszone w związkach sportowych, związki sportowe zrzeszone w krajowej federacji sportowej, krajowe federacje sportowe zrzeszają się w kontynentalnych federacjach sportowych, kontynentalne federacje sportu zrzeszone w międzynarodowych federacjach sportowych.

Międzynarodowe federacje sportowe działające w poszczególnych dyscyplinach, takie jak Międzynarodowa Federacja Piłki Nożnej (FIFA), Międzynarodowa Federacja Koszykówki (FIBA), Międzynarodowa Federacja Piłki Siatkowej (FIVB), Międzynarodowa Federacja Motocyklowa (FIM), określają ogólne reguły prowadzenia rywalizacji sportowej w ramach dyscyplin sportowych. Na podstawie tych unormowań – które są ogólne i obligatoryjne dla zrzeszonych federacji kontynentalnych i krajowych federacji sportu (związków sportowych w poszczególnych dyscyplinach sportu) – tworzone są szczegółowe krajowe

¹² Zob. A. Kijowski, *Stosunki prawne sportowców z klubami sportowymi*, [w:] A. Kijowski (red.), *Status prawny sportowców*, s. 55.

¹³ M. Badura H. Basiński G. Kałużny, M. Wojcieszak, *Ustawa o sporcie. Komentarz*, LEX a Wolters Kluwer business, Warszawa 2011, s. 19.

¹⁴ Zob. S. Fundowicz, ks, *Prawo sportowe*, LEX a Wolters Kluwer business, Warszawa 2013.

¹⁵ Zob. A.T. Pittman, J.O. Spengler, S.J. Young, *Case Studies in Sport Law*, Human Kinetics, 2008.

unormowania określające zasady uczestnictwa klubów w rozgrywkach. Najwięcej unormowań szczegółowych formułuje się w odniesieniu do sportu profesjonalnego, który skupia czołowych zawodników i zespoły w świecie. Zestawienie podstawowych dokumentów, w których zostały określone zasady rywalizacji w piłce nożnej, koszykówce, piłce siatkowej, żużlu przedstawiono w tabeli 1.

Tabela 1. Zestawienie podstawowych dokumentów, w których zostały określone zasady rywalizacji w piłce nożnej, koszykówce, piłce siatkowej, żużlu

Dokumenty FIFA regulujące zasady rywalizacji w piłce nożnej	<ol style="list-style-type: none"> 1. Regulacje ogólne: Regulamin organizacyjny FIFA, Kodeks Postępowania FIFA, Kodeks Wyborczy FIFA, Kodeks Etyczny FIFA, Kodeks Dyscyplinarny FIFA 2. Regulaminy prowadzenia zawodów pod auspicjami FIFA 3. Regulaminy rozgrywania meczów międzynarodowych 4. Regulamin rozgrywek piłki nożnej w danym sezonie 5. Regulamin licencjonowania klubów 6. Regulamin dotyczący statusu zawodników i transferów (z komentarzem) 7. Regulamin dotyczący agentów meczowych 8. Regulamin agentów sportowych 9. Pozostałe regulacje dotyczące organizacji zrzeszonych w FIFA, bezpieczeństwa i ochrony na stadionach 10. Regulaminy dotyczące stadionów i boisk 11. Regulamin dotyczący wyposażenia (boiska, zawodników)
Dokumenty FIBA regulujące zasady rywalizacji w koszykówce	<ol style="list-style-type: none"> 1. Statut FIBA 2. Międzynarodowe regulacje – 2010 – Księga 1 – Ogólne postanowienia 3. Międzynarodowe regulacje – 2010 – Księga 2 – Współzawodnictwo 4. Międzynarodowe regulacje – 2010 – Księga 3 – Zawodnicy i przedstawiciele FIBA 5. Międzynarodowe regulacje – 2010 – Księga 4 – Antydoping
Dokumenty FIVB regulujące zasady rywalizacji w piłce siatkowej	<ol style="list-style-type: none"> 1. Konstytucja FIVB 2. Kongres FIVB, 3. FIVB Ogólne regulacje 4. Regulacje dyscyplinarne 5. Regulacje finansowe 6. Regulacje sportowe FIVB 7. Regulacje Antydopingowe i Medyczne 8. Regulacje Trybunału FIVB 9. Regulacje dotyczące agentów FIVB
Dokumenty FIM regulujące zasady rywalizacji w żużlu	<ol style="list-style-type: none"> 1. Standardy FIM dotyczące wyścigów na torach żużlowych 2. Aneksy do Standardów FIM dotyczących wyścigów na torach 3. Techniczne zasady dotyczące wyścigów na torach żużlowych 4. Regulacje dotyczące Pucharu Świata na żużlu

Źródło: opracowanie własne

Międzynarodowe federacje sportowe poprzez zmiany systemów rozgrywek przyczyniają się do zwiększenia ich atrakcyjności i popularności (oglądalności). Określają zasady transferów i zasady kontraktów w sporcie. Niektóre międzynarodowe federacje sportu (FIFA, FIBA) uregulowały także zasady pracy agentów zawodników i agentów klubowych.

Normy prawa krajowego mające wpływ na działalność zawodowych klubów sportowych w Polsce

W działalności zawodowych klubów sportowych w Polsce prowadzących działalność w formie spółek akcyjnych lub spółek z o.o. wyróżnić można 4 charakterystyczne okresy. W okresie I nieliczne kluby sportowe o statusie spółek akcyjnych tworzone były na podstawie rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 27 czerwca 1934 r. – Kodeks handlowy (Dz.U.1934 Nr 57, poz. 502 wraz z późn. zm.). Powstające podmioty funkcjonowały wyłącznie na podstawie Kodeksu handlowego, ponieważ w obowiązującej wówczas Ustawie o kulturze fizycznej z 3 lipca 1984 r. dla klubów sportowych przewidziano jedynie formę stowarzyszeń.

Za początek okresu II należy uznać datę wejścia w życie Ustawy o kulturze fizycznej z 18 stycznia 1996 r., w następstwie której zalegalizowano w Polsce sport zawodowy i formułę „sportowej spółki akcyjnej”. Działalność „sportowej spółki akcyjnej” w roku 1996 obwarowana została szeregiem regulacji szczególnych (nakazów, zakazów i zwolnień podatkowych). Nakazy i zakazy dotyczyły: przedmiotu działalności, wymogu uzyskania koncesji, wysokości kapitału zakładowego, zasad podziału dywidendy, funkcji kapitału zapasowego, zasad wydawania akcji uprzywilejowanych, struktury kapitału akcyjnego oraz zasad udzielania pożyczek.

Polskie przepisy prawne dotyczące klubów sportowych o statusie spółek podlegały zasadniczym zmianom w latach 1996–2005. W okresie tym konsekwentnie zmierzano do niwelowania różnic pomiędzy sportowymi spółkami akcyjnymi a innymi spółkami prowadzącymi działalność w oparciu o przepisy Kodeksu handlowego z 1934 r. (do roku 2000) i przepisy Kodeksu spółek handlowych (po 2000 r.). Następowo to poprzez wprowadzanie zmian do przepisów Ustawy o kulturze fizycznej z 18 stycznia 1996 r. Ostatnim krokiem w niwelowaniu tych różnic było zniesienie formy prawnej „sportowych spółek akcyjnych” poprzez Ustawę o sporcie kwalifikowanym z 27 listopada 2005 r. (Dz.U.2005 Nr 155, poz. 1298).

Wśród działań prawnych mających wpływ na działalność klubów sportowych w Polsce było wprowadzenie przepisu umożliwiającego wspieranie tego typu klubów przez samorządy terytorialne. W warunkach gospodarki rynkowej zaangażowanie kapitału prywatnego w działalność klubów sportowych o statusie spółek kapitałowym jest czymś naturalnym dla tego typu gospodarki. Wiele wątpliwości wzbudzać może zaangażowanie kapitału publicznego w działalność tego typu podmiotów.

Obowiązujące w Polsce w latach 1996–2005 regulacje prawne miały zasadniczo przeciwdziałać angażowaniu publicznych środków finansowych będących w dyspozycji rządu i samorządów terytorialnych w działalność spółek kapitałowych w sporcie kwalifikowanym.

Okres III w działalności zawodowych klubów sportowych to okres obowiązywania w Polsce Ustawy o sporcie kwalifikowanym z 29 lipca 2005 r. (Dz. U. Nr 155, poz. 1298) tzn. okres od 1 września 2005 r. do 16 października 2010 r. W okresie tym możliwości zaangażowania kapitału publicznego w działalność zawodowych klubów sportowych uległy rozszerzeniu¹⁶. Stało się tak na skutek zapisów wprowadzonych w życie w art. 2 powyższej ustawy, zgodnie z którym: „organy administracji rządowej tworzą warunki organizacyjne do rozwoju sportu kwalifikowanego i mogą wspierać finansowo jego rozwój, jednostki samorządu terytorialnego mogą wspierać, w tym finansowo, rozwój sportu kwalifikowanego”.

Zapisy te zostały doprecyzowane poprzez Ustawę z dnia 23 sierpnia 2007 r. o zmianie ustawy o sporcie kwalifikowanym oraz niektórych innych ustaw (Dz.U.2007 Nr 171, poz. 1208). W następstwie tego doprecyzowania jednostki samorządu terytorialnego mogły wspierać, w tym finansowo, rozwój sportu kwalifikowanego na drodze uchwał określających warunki i tryb tego wsparcia (art. 2, ust. 2 i 3). Wprowadzenie tego typu zapisów korzystnych dla klubów zawodowych stanowiło wyłom w dotychczasowych regulacjach prawnych odnoszących się do tego typu podmiotów.

Okres IV w działalności zawodowych klubów sportowych rozpoczął się z chwilą wejścia w życie Ustawy o sporcie z dnia 5 czerwca 2010 r. (Dz.U. 2010 Nr 127, poz. 87). Wprowadziła ona definicję sportu, zgodnie z którą „[...] sportem są wszelkie formy aktywności fizycznej, które przez uczestnictwo doraźne lub zorganizowane wpływają na wypracowanie lub poprawienie kondycji fizycznej i psychicznej, rozwój stosunków społecznych lub osiągnięcie wyników sportowych na wszelkich poziomach” (art. 2 ustawy). Ustawa wprowadziła zasadę, że klub sportowy działa jako osoba prawna. Nie przesądziła jednak formy prawnej klubu sportowego – może nią być zatem spółka kapitałowa, stowarzyszenie, a także spółdzielnia. W rozdziale 6 Ustawy o sporcie poświęconemu wspieraniu sportu przez władze publiczne znalazły się korzystne dla klubów sportowych niedziałających w celu osiągnięcia zysków zapisy. Zgodnie z art. 28 tej ustawy: „Klub sportowy, działający na obszarze jednostki samorządu terytorialnego, niedziałający w celu osiągnięcia zysku, może otrzymywać dotacje celową z budżetu tej jednostki z zastosowaniem przepisów ustawy z dnia 27 sierpnia 2009 r. o finansach publicznych (Dz. U. Nr 157, poz. 1240 wraz z późn. zm) w zakresie udzielania dotacji celowych dla podmiotów niezaliczanych do sektora finansów publicznych i niedziałających w celu osiągnięcia zysku”.

Po uchwaleniu Ustawy o sporcie odstąpiono od dalszych szczegółowych regulacji sportu, przyjmując, że istotne w tej materii są postanowienia krajowych

¹⁶ Zob. W. Cajsels, *Ustawa o sporcie kwalifikowanym. Komentarz*, C.H.Beck, Warszawa 2006.

i międzynarodowych organizacji sportowych. Poza tym aktem prawnym istotne regulacje państwowe dotyczące sportu znajdują się w Ustawie z dnia 20 marca 2009 r. o bezpieczeństwie imprez masowych (D.U. z 2013 r., poz.611).

Krajowe regulacje prawne w sporcie są zawarte w postanowieniach krajowych związków sportowych, a w przypadku rozgrywek ligowych prowadzonych na najwyższym szczeblu w danej dyscyplinie także w regulacjach określonych przez spółkę zarządzającą ligą. Przepisy krajowe organizacji sportowych są opracowywane na podstawie postanowień federacji międzynarodowych. Spośród ważniejszych krajowych unormowań związkowych dotyczących zawodowych klubów sportowych wymienić można w szczególności postanowienia dotyczące licencji klubowych, transferów zawodniczych, kontraktów zawodniczych i agentów sportowych.

Udział klubów sportowych w rozgrywkach sportowych uzależniony jest od posiadania licencji. Są one przyznawane klubom przez związki sportowe na podstawie regulaminów. Jednym z najistotniejszych warunków uzyskania licencji jest spełnienie wymogów w zakresie infrastruktury, tj. posiadania odpowiedniego obiektu do udziału w zawodach. Zakres wymagań licencyjnych uzależniony jest od poziomu rozgrywek, w których uczestniczy klub sportowy. Oczywiście najwyższe wymagania stawiane są klubom biorącym udział w rozgrywkach ekstraklasy czy I ligi (tabela 2).

Kluby otrzymujące licencje powinny też spełniać szereg kryteriów finansowych.

System licencyjny PZPN, oparty na wzorze wprowadzonym przez UEFA, w części poświęconej kryteriom finansowym przyznawania klubom licencji na udział w rozgrywkach, zawiera zestawienie wymagań szczegółowych dotyczących obowiązku przekazywania informacji na temat transferów.

Kluby zobowiązane są w szczególności uzupełniać swe sprawozdania finansowe o następujące pozycje dotyczące transferów:

1. w bilansie o informacje na temat aktywów z tytułu nabycia praw do kart zawodniczych, należności i zobowiązań z tytułu transferów,
2. w rachunku zysków i strat o informacje na temat: amortyzacji kosztów nabycia zawodników w drodze transferu, przychodów i kosztów z tytułu zbycia i nabycia zawodników,
3. w rachunku przepływów pieniężnych o informacje na temat: wpływów ze zbycia praw do kart zawodniczych, wydatków na nabycie praw do kart zawodniczych.

Aktywa netto (po potrąceniu amortyzacji) z tytułu nabycia praw do kart zawodniczych powinny być wykazywane w bilansie w pozycji inne wartości niematerialne i prawne. Koszty nabycia zawodnika (w drodze transferu definitywnego czy czasowego) podlegają amortyzacji przez okres kontraktu z zawodnikiem. Przepisy PZPN zobowiązują klub do prowadzenia odrębnej ewidencji aktywów z tytułu bezpośrednich kosztów nabycia każdego zawodnika, kosztów amortyzacji, umorzenia a także zmniejszenia wartości tych aktywów na skutek aktualizacji.

Tabela 2. Procedura i podstawowe wymagania licencyjne w Polsce dla klubów biorących udział w rozgrywkach piłki nożnej, koszykówki, piłki siatkowej i żużla

Dziedzina sportu	Procedura i podstawowe wymagania licencyjne
Piłka nożna	Polski Związek Piłki Nożnej (PZPN) realizuje procedurę licencyjną dla klubów będących członkami PZPN-u za pośrednictwem Komisji ds. Licencji Klubowych. Komisja ustaliła odrębne bardzo szczegółowe kryteria dla klubów Ekstraklasy, I, II, III i IV ligi. Przykładowo klub I ligi jest zobowiązany do m.in.: posiadania stadionu piłkarskiego, na którym zgodnie z aktualnym zezwoleniem mogą być przeprowadzane imprezy masowe, mającego minimum 2000 indywidualnych miejsc siedzących z oparciami, posiadania dwóch zadaszonych 13-miejscowych ławek dla piłkarzy rezerwowych i kierownictw drużyn itp.
Koszykówka	Organem przyznającym licencję jest Polski Związek Koszykówki (PZKosz.) za pośrednictwem Komisji ds. Licencji Klubowych. Wybrane wymagania dotyczące hali sportowej dla uzyskania certyfikatu w rozgrywkach obejmują m.in.: liczby miejsc, wyposażenie hali, warunki pracy sędziów, temperaturę, oświetlenie, pomieszczenia dla gości, VIP-ów itp.
Piłka siatkowa	Organem przyznającym licencje na udział w rozgrywkach ligowych w siatkówce jest Polski Związek Piłki Siatkowej (PZPS) za pośrednictwem Komisji ds. Licencji Klubowych. Wymogi licencyjne obejmują: zapewnienie odpowiedniego boiska do gry w hali sportowej i przygotowanie sprzętu technicznego, zabezpieczenie miejsc dla: zaproszonych gości, gości drużyny przeciwnej, dziennikarzy, reporterów TV, przygotowanie szatni dla zawodników i sędziów, zapewnienie miejsc dla opieki lekarskiej oraz warunków pracy dla mediów.
Żużel	Polski Związek Motorowy realizuje procedurę licencyjną za pośrednictwem Zespołu ds. Licencji dla klubów I i II ligi żużlowej. Klub, aby uzyskać licencję, musi posiadać do swojej dyspozycji stadion żużlowy spełniający wymogi FIM („Normy dla Torów do Wyścigów Torowych” [STRC]) na dany rok oraz wymogi dotyczące: liczby miejsc, oświetlenia, wyposażenia w system monitoringu, bandy pneumatyczne z homologacją FIM itp. Ponadto klub jest zobowiązany do: zapewnienia pomieszczeń medycznych.

Na podstawie ogólnych zasad dokonywania transferów, podpisywania kontraktów, pracy agentów zawodników czy agentów klubowych, przyjętych przez międzynarodowe federacje sportowe określone są również szczególne zasady w tych obszarach przez polskie związki sportowe. I tak np. szczególne zasady dokonywania transferów zawodników w piłce nożnej reguluje w Polsce uchwała Zarządu PZPN z dnia 29 czerwca 1992 r. w sprawie statusu zawodników występujących w polskich klubach piłkarskich oraz zasad zmian przynależności klubowej.

Zasady szczególne dotyczące kontraktów piłkarskich w Polsce określa uchwała nr II/12 z dnia 19 maja 2002 r. Zarządu Polskiego Związku Piłki Nożnej

pt. Zasady regulujące stosunki pomiędzy klubem sportowym a zawodnikiem profesjonalnym.

Podstawą udziału zawodnika w rozgrywkach jest jego karta. Razem z nią klub przekazuje związkowi oraz organowi zarządzającemu rozgrywkami Ekstraklasy w zamkniętej, opieczetowanej kopercie egzemplarz kontraktu z zawodnikiem. Zawodnik profesjonalny piłki nożnej występujący w klubach uczestniczących w rozgrywkach Ekstraklasy (ale również I i II ligi) może reprezentować w zawodach tylko jeden klub, z którym ma pisemną umowę (kontrakt). Kontrakt musi być zawarty na piśmie według wzoru wprowadzonego przez PZPN (kontrakt o profesjonalne uprawianie piłki nożnej). Kontrakt określa wynagrodzenie zasadnicze zawodnika na cały okres jego obowiązywania, podpisywany przez zawodnika oraz uprawnionych przedstawicieli klubu. Zawodnik może zawrzeć kontrakt z klubem, jeżeli jego kontrakt piłkarski z aktualnym klubem wygaś lub wygaśnie w ciągu 6 miesięcy lub jego kontrakt z obecnym klubem został rozwiązany na podstawie zgodnego oświadczenia stron stwierdzonego na piśmie.

Na podstawie ogólnych podstaw prawnych dotyczących pracy agentów piłkarzy zawartych w Regulaminie FIFA w sprawie agentów zawodników PZPN przyjął w dniu 31 marca 2006 r. uchwałę w sprawie licencji dla menedżerów ds. piłkarzy. Agenci są uprawnieni do reprezentowania zawodników lub klubów wyłącznie poprzez zawarcie pisemnej umowy o reprezentację. Jeżeli zawodnik czy klub nie korzysta z usług agenta zawodników, fakt ten winien być jednoznacznie podany w umowie o pracę czy umowie transferowej. Kontrakty o pracę z zawodnikami i kontrakty transferowe są zawierane na zasadach wolnej konkurencji. W przypadku łamania zasady unikania konfliktów interesów przez agentów zawodników może dochodzić do uzależnienia zawodników od pracodawców. Pozostawianie agenta zawodników w relacjach biznesowych z obydwoma stronami kontraktu czy transferu zawodników grozi korumpowaniem menedżerów i działaczy klubów piłkarskich i nieuzasadnionym oraz niekontrolowanym wpływem środków finansowych z klubów. Zapewnieniu transparentności i przejrzystości działań prowadzonych przez agentów zawodników mają służyć zawarte w Kodeksie postępowania zawodowego przepisy obligujące ich do prowadzenia księgowości związanej z prowadzoną działalnością.

Podsumowanie i wnioski:

1. Na uwarunkowania prawne działania zawodowych klubów sportowych składa się system norm ogólnego prawa międzynarodowego i krajowego oraz norm sportowego prawa międzynarodowego i sportowego prawa krajowego, wyznaczających właściwe sposoby działania osób fizycznych, prawnych i jednostek organizacyjnych niemających osobowości prawnej działających w sporcie.

2. Najsilniejszy i bezpośredni wpływ na działalność zawodowych klubów sportowych w Polsce mają normy polskiego prawa sportowego tworzone na podstawie międzynarodowego prawa sportowego. Na podstawie ogólnych zasad dokonywania transferów, podpisywania kontraktów, pracy agentów zawodników czy agentów klubowych, przyjętych przez międzynarodowe federacje sportowe określone są szczegółowe zasady w tych obszarach przez polskie związki sportowe

3. Z uwagi na zmienność norm prawa krajowego wyróżniono cztery charakterystyczne okresy w działalności zawodowych klubów: okres I (lata 1989–1995), w którym wspomniane podmioty prowadziły działalność na podstawie przepisów Kodeksu handlowego z 1934 r.; okres II (18 lutego 1996 r. – 31 sierpnia 2005 r.), w którym istniała szczególna forma prawna w postaci sportowych spółek akcyjnych, a ich specyfika została uregulowana w Ustawie z 18 stycznia 1996 r. o kulturze fizycznej; okres III (1 września 2005 r. – 16 października 2010 r.), w którym zostały uchylone szczególne regulacje prawne dotyczące sportowych spółek akcyjnych, ale zachowano wyraźny podział sportu na sport kwalifikowany i niekwalifikowany; okres IV (od 2010 r.), w którym po wejściu w życie Ustawy o sporcie zrezygnowano z wyraźnego podziału sportu na sport kwalifikowany i niekwalifikowany.

Bibliografia

- Arens W., *Transfer w piłce nożnej w świetle niemieckiego prawa pracy i konstytucyjnego*, w: *Prawne problemy transferu w piłce nożnej w Polsce i Republice Federalnej Niemiec*. Pr. zb. pod red. A. J. Szwarca, Polskie Towarzystwo Prawa Sportowego, Poznań 1991.
- Badura M., Basiński H., Kałużny G., Wojcieszak M., *Ustawa o sporcie. Komentarz*, LEX a Wolters Kluwer business, Warszawa 2011.
- Cajsel W., *Ustawa o sporcie kwalifikowanym. Komentarz*, C.H.Beck, Warszawa 2006.
- Cajsel W., *Prawne podstawy działalności ligi zawodowej na przykładzie sportu żużlowego*, „Sport Wyczynowy” 2008, nr 4–6.
- Fundowicz S., ks., *Prawo sportowe*, LEX a Wolters Kluwer business, Warszawa 2013.
- Jessel J., Mendelewitsch P., *Futbolowy biznes bez maski*, Wydawnictwo Studio Emka, Warszawa 2008.
- Kępiński M. (red.), *Sport i media – problemy prawne*, Polskie Towarzystwo Prawa Sportowego, seria wydawnicza „Prawo i sport” 1997, nr 6.
- Kijowski A. (red.), *Prawne problemy sportu zawodowego*, Polskie Towarzystwo Prawa Sportowego, seria wydawnicza „Sport i prawo” 1995, nr 3.
- Kijowski A., *Status prawny sportowców*. Polskie Towarzystwo Prawa Sportowego, seria wydawnicza „Sport i prawo” 2001, nr 8.
- Kijowski A., *Stosunki prawne sportowców z klubami sportowymi*, [w:] A. Kijowski (red.). *Status prawny sportowców*, Polskie Towarzystwo Prawa Sportowego, seria wydawnicza „Sport i prawo” 2001, nr 8.

- Koch A., *Status prawny sportowej spółki akcyjnej*, [w:] A.J. Szwarc (red.), *Status prawny polskich klubów i związków sportowych*, PTPS, seria „Sport i Prawo”, Wydawnictwo Poznańskie, Poznań 2000.
- Panfil R., *Zarządzanie przedsiębiorczością w instytucji sportowej*, [w:] K. Perechuda (red.), *Zarządzanie firmą sportową*, Wydawnictwo „Leopoldium” Fundacji dla Uniwersytetu Wrocławskiego, Wrocław 1999.
- Piechota R., *Prawa do transmisji widowisk sportowych – zarys problemu*, „Sport Wyczynowy” 2006, nr 5–6.
- Pittman A.T., Spengler J.O., Young S.J., *Case Studies in Sport Law*, Human Kinetics, 2008
- Sieja Z., *Formy organizacyjno-prawne instytucji sportowej*, [w:] K. Perechuda (red.), *Zarządzanie firmą sportową*, Wydawnictwo „Leopoldium” Fundacji dla Uniwersytetu Wrocławskiego, Wrocław 1999.
- Silance L., *Transfer klubowy a prawo do wolności*, „Sport Wyczynowy” 1992, nr 9–10.
- Stopczyński M., *Kongresy. Konferencje. Unia Europejska i sport: wspieranie dialogu społecznego w europejskim piłkarstwie zawodowym*, „Sport Wyczynowy” 2004, nr 3–4.
- Stopczyński M., *Zatrudnianie trenerów – formy prawne a interesy stron*, „Sport Wyczynowy” 2004, nr 1–2.
- Szwarc A. (red.), *Prawne problemy transferu w piłce nożnej w Polsce i Republice Federalnej Niemiec*, Polskie Towarzystwo Prawa Sportowego, seria wydawnicza „Sport i prawo” 1991, nr 1.
- Szwarc A. (red.), *Prawne problemy doping w sporcie*, Polskie Towarzystwo Prawa Sportowego, seria wydawnicza „Sport i prawo” 1992, nr 2.
- Szwarc A., *Status prawny polskich klubów i związków sportowych*, w: *Kongres Sportu Polskiego. Materiały Kongresowe*, Instytut Sportu, Warszawa 1998.
- Szwarc A. (red.), *Status prawny polskich klubów i związków sportowych*, Polskie Towarzystwo Prawa Sportowego, seria wydawnicza „Sport i prawo” 2000, nr 7.
- Szwarc A. (red.), *Odpowiedzialność dyscyplinarna w sporcie*, Polskie Towarzystwo Prawa Sportowego, seria wydawnicza „Sport i prawo” 2001, nr 9.
- Szwarc A.(red.), *Tzw. sprawa Bosmana z polskiej perspektywy*, seria wydawnicza „Sport i prawo”, nr 10.
- Szwarc A. (red.), *Unia Europejska i sport*, seria wydawnicza „Sport i prawo” 2006, nr 11.
- Szwarc A. (red.), *Korupcja w sporcie*, seria wydawnicza „Sport i prawo” 2008, nr 12.
- Szwarc A. (red.), *Ustawa o sporcie*, seria wydawnicza „Sport i prawo” 2011, nr 13.
- Szwarc A. (red.), *Prawne problemy sportu żużlowego*, „Sport i prawo” 2011, nr 14.
- Szwarc A. (red.), *Prawne problemy sportu piłkarskiego. Legal problems of football sport. Rechtsprobleme des Fußballsports*, „Sport i prawo” 2013, nr 15, Poznań.
- Wąsiewicz A. (red.), *Ubezpieczenia w sporcie*, Polskie Towarzystwo Prawa Sportowego, seria wydawnicza „Prawo i sport”, nr 5, Poznań 1996.

Abstract

Legal conditions of activity of professional sports clubs in Poland

The aim of the presented work is identification of basic legal regulations concerning activity of professional sports clubs in Poland.

Taking into account changes in the national law there have been distinguished four characteristic periods in professional clubs' activity: period I (1989–1995), when the above-mentioned subjects conducted activity on the basis of the 1934 Commercial Code; period II (02.1996–08.2005), when the special legal form of sports joint-stock companies was regulated by the Bill on physical culture from 18.01.2005; period III (09.2005–10.2010), when special legal regulations concerning sports joint-stock companies were repealed; period IV (from 10.2010), when – after the Bill on sport had entered into force – a clear division into competitive and non-competitive sport was given up.

Moreover, it was proved that the strongest and direct influence on activity of professional sports clubs in Poland is exerted by norms of Polish sports law, which are created on the basis of international sports law.

Keywords: sport, legal regulations, professional sports clubs